Agricultural Sci. J. 39 : 3 (Suppl.) : 35-38 (2008) ว. วิทย. กษ. 39 : 3 (พิเศษ) : 35-38 (2551)

การคัดเลือกสายพันธุ์ยีสต์ปฏิปักษ์ในการควบคุมโรคแอนแทรคโนสที่เกิดจากเชื้อรา *Colletotrichum musae* (Berk & Curtis) บนกล้วยหอมทอง

Screening antagonistic yeasts for controlling anthracnose disease of banana cv. Hom Thong, caused by *Colletotrichum musae* (Berk & Curtis)

วีระณีย์ ทองศรี[1] และสมศิริ แสงโชติ[1]
Veeranee Tongsri[1] and Somsiri Sangchote[1]

Abstract

Ten yeasts including *Candida utilis*, *C. tropicalis, Pichia membranaefaciens, Cryptococcus humicola* BCC 7701, *C. guilliermondii* BCC 5389, *C. sake* TISTR 5143, *Debaryomyces hansenii* TISTR 5155, *Aureobasidium pullulans* TISTR 3389, *Saccharomycopsis fibuligera* TISTR 5033, and *Rhodotorula glutinis* TISTR 5159 were used in this study. Dual culture tests between the pathogen, *Colletotrichum musae* and each yeast were determined its antagonistic effect on PDA plate for 6 days at room temperature. The results showed that *A. pullulans* TISTR 3389 gave the highest inhibition of mycelial growth at 40.6%, and then, following by 32.1% of *C. utilis*. These yeasts were further evaluated for their suppression of anthracnose lesions on wounded fruits and incubated at 25 °C for 6 days. The results revealed that three yeasts including *D. hansenii* TISTR 5155, C. sake TISTR 5143 and *C. utilis* gave a good suppression of anthracnose lesion on banana fruits, the disease was reduced by 38-54%.

Keywords: mycelial growth inhibition, dual culture, lesion size

บทคัดย่อ

จากการนำเชื้อยีสต์ 10 ชนิด ประกอบด้วย *Candida utilis*, *C. tropicalis, Pichia membranaefaciens, Cryptococcus humicola* BCC 7701, *C. guilliermondii* BCC 5389, *C. sake* TISTR 5143, *Debaryomyces hansenii* TISTR 5155, *Aureobasidium pullulans* TISTR 3389 *Saccharomycopsis fibuligera* TISTR 5033 และ *Rhodotorula glutinis* TISTR 5159 มาทดสอบการเป็นจุลินทรีย์ปฏิปักษ์ต่อเชื้อรา *Colletotrichum musae* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสของกล้วยหอมทองบนจานอาหารเลี้ยงเชื้อ PDA ด้วยวิธี duel culture เป็นระยะเวลา 6 วันที่อุณหภูมิห้อง พบว่าเชื้อยีสต์ *A. pullulans* TISTR 3389 สามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อ *C. musae* ได้มากที่สุดถึง 40.6 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือเชื้อยีสต์ *C. utilis* ซึ่งสามารถยับยั้งได้ 32.1% ในขณะที่เมื่อนำเชื้อยีสต์มาทดสอบการยับยั้งการเกิดโรคแอนแทรคโนสบนผลกล้วยหอมทองที่อุณหภูมิ 25°ซ พบว่าเชื้อยีสต์สามชนิด คือ *D. hansenii* TISTR 5155, C. sake TISTR 5143 และ *C. utilis* สามารถยับยั้งการเกิดโรคได้ดี โดยลดการเกิดโรคได้ถึง 38-54 เปอร์เซ็นต์

คำสำคัญ: การยับยั้งการเจริญเติบโต การเลี้ยงเชื้อร่วม ขนาดแผล

คำนำ

เชื้อรา *Colletotrichum musae* (Berk. & Curt) เป็นสาเหตุของโรคแอนแทรคโนสของกล้วย พบมีการแพร่กระจายในบริเวณที่มีการปลูกกล้วยทั่วๆ ไป จึงมักก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพต่อการผลิตและการส่งออกกล้วยเป็นประจำ ดังนั้นผู้ประกอบการจึงหาวิธีที่จะช่วยลดความเสียหายเหล่านี้ให้น้อยลง ซึ่งการจัดการโรคแอนแทรคโนสรวมทั้งโรคหลังการเก็บเกี่ยวอื่นๆ ของกล้วยนั้น แต่เดิมนิยมใช้สารเคมีกำจัดเชื้อราเพียงอย่างเดียว ดังเช่นในกลุ่มประเทศแคริบเบียนที่อนุญาตให้ใช้สารเคมีกำจัดเชื้อรา 7 ชนิดในอุตสาหกรรมการผลิตกล้วย แต่มีเพียง thiabendazole และ imazalil เท่านั้นที่อนุญาตให้ใช้ภายหลังการเก็บเกี่ยวได้ (Krauss and Johanson, 2000) แต่เมื่อตระหนักถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและสภาพแวดล้อม รวมถึงข้อกำหนดระดับสารตกค้างในผลิตผลของประเทศคู่ค้า ผู้ผลิตจึงหาทางลดการใช้สารเคมีลงโดยใช้ร่วมกับวิธีการอื่นๆ เช่น ใช้สาร antioxidants ร่วมกับ thiabendazole และ imazalil (Khan *et al*., 2001) หรือใช้วิธีจุ่มผลกล้วยในน้ำร้อนที่อุณหภูมิ 52-55 °ซ ร่วมกับการใช้ benzimidazole เพื่อลดความรุนแรงของโรคแอนแทรคโนส

[1]ภาควิชาโรคพืช คณะเกษตร/ ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900
[1]Department of Plant pathology, Faculty of Agriculture / Postharvest Technology Innovation Center, Kasetsart University, Bangkok 10900

(Pongsuwan, 1993) อย่างไรก็ตามถึงแม้วิธีการข้างต้นสามารถช่วยลดความรุนแรงของโรคได้ แต่มักมีปัญหาของสารเคมีตกค้างในผลิตผล ซึ่งส่งผลเสียโดยตรงต่อสุขภาพของผู้บริโภค รวมถึงเชื้อสาเหตุโรคพืชเกิดการดื้อต่อสารเคมี (Krauss and Johanson, 2000) ดังนั้นในปัจจุบันผู้ผลิตจึงพยายามหาวิธีการอื่นๆ เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี ทางเลือกหนึ่งนั่นก็คือการควบคุมโรคพืชโดยชีววิธี ซึ่งยีสต์เป็นจุลินทรีย์ที่ถูกนำมาใช้ในผลิตผลหลังการเก็บเกี่ยวเป็นลำดับต้นๆ เช่น การนำเชื้อยีสต์ *Cryptococcus* spp. *Debaromyces* spp. *Filobasidium* spp. *Metschnikowia pulcherrima* และ *Rhodotorula glutinis* มาใช้ควบคุมโรคผลเน่าของแอบเปิ้ลที่เกิดจากเชื้อรา *Penicillium expansum Botrytis cinerea* และ *Glomerella cingulata* (Blum *et al.,* 2005; Castoria *et al.,* 2005) รวมถึงการใช้ยีสต์ *Candida famata* ควบคุมโรคผลเน่าของส้มที่เกิดจากเชื้อรา *P. digitatum* ซึ่งพบว่าเชื้อยีสต์สามารถชักนำให้พืชสร้าง phytoalexin คือ scoparone ได้ด้วย (Arras, 1996) อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีรายงานการใช้ยีสต์ในผลิตผลหลังการเก็บเกี่ยวค่อนข้างแพร่หลาย แต่ที่ประสบผลสำเร็จจนพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทางการค้าคือ Aspire (ได้จากยีสต์ *Candida oliophola*) และ Yield Plus (ได้จากยีสต์ *Cryptococcus albidus*) เท่านั้น (Zhou *et al.,* 2001; Droby *et al.,* 2002) ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาประสิทธิภาพของเชื้อยีสต์ที่ใช้ทางด้านอาหารต่อการควบคุมเชื้อสาเหตุโรคแอนแทรคโนสของกล้วยหอมทอง เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันกำจัดโรคหลังการเก็บเกี่ยวของพืชชนิดอื่นๆ รวมถึงเข้าใจกลไกในการควบคุมโรคพืชของเชื้อยีสต์ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การทดสอบเชื้อยีสต์ต่อการเจริญโตของเชื้อรา *colletotrichum musae* บนอาหารเลี้ยงเชื้อ

เชื้อยีสต์ 10 ชนิดที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ *Candida utilis*, *C. tropicalis* และ *Pichia membranaefaciens* ได้มาจากภาควิชาจุลชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ *Cryptococcus humicola* BCC 7701 และ *Candida guilliermondii* BCC 5389 ได้มาจากสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (National Science and Technology Development Agency; NSTDA) *Candida sake* TISTR 5143, *Debaryomyces hansenii* TISTR 5155, *Aureobasidium pullulans* TISTR 3389, *Saccharomycopsis fibuligera* TISTR 5033 และ *Rhodotorula glutinis* TISTR 5159 ได้มาจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Scientific and Technological Research; TISTR) โดยนำเชื้อยีสต์มาทดสอบการเจริญเติบโตร่วมกับเชื้อรา *C. musae* บนจานอาหารเลี้ยงเชื้อ PDA ที่อุณหภูมิห้อง (25-28°ซ) ย้ายชิ้นส่วนของเชื้อราที่ได้จากการใช้ cork borer ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 มม. ตัดส่วนรอบนอกโคโลนี มาวางให้ห่างจากขอบจานอาหาร 1.5 ซม. และใช้ loop ย้ายเชื้อยีสต์มาขีดเป็นเส้นตรงในด้านตรงข้ามของจานอาหาร บ่มเชื้อไว้เป็นเวลา 6 วัน วัดรัศมีการเจริญของเส้นใยของเชื้อรา ทำการทดลอง 3 ซ้ำ คำนวณเปอร์เซ็นต์ยับยั้งการเจริญเติบโตโดยเปรียบเทียบกับชุดควบคุม

การทดสอบเชื้อยีสต์ต่อการเกิดโรคแอนแทรคโนสบนผลกล้วยหอมทอง

นำหวีกล้วยหอมทองซึ่งอยู่ในระยะผลแก่ 70 เปอร์เซ็นต์มาตัดให้เป็นผลเดี่ยว ล้างผิวรอบนอกและยางให้สะอาด ผึ่งให้แห้ง จัดเรียงผลกล้วยในตะกร้าพลาสติก ใช้เข็มทำแผลบนผลกล้วยผลละ 3 จุด จากนั้นนำเชื้อยีสต์ที่ผ่านการเลี้ยงในอาหารเหลว nutrient yeast dextrose broth (NYDB) บนเครื่องเขย่าที่ความเร็ว 120 รอบต่อนาที เป็นเวลา 5 วัน มาหยดลงบนแผลปริมาตร 20 ไมโครลิตรต่อแผล บ่มผลกล้วยในถุงพลาสติกที่มีความชื้นสูงเป็นเวลา 24 ชั่วโมงที่อุณภูมิที่ 25°ซ จากนั้นจึงหยด spore suspension ของเชื้อรา *C. musae* ที่ได้จากการเลี้ยงเชื้อบนผลกล้วย โดยปรับความเข้มข้นของ inoculum ให้มีความเข้มข้น 10^5 สปอร์ต่อมิลลิลิตรและหยดในปริมาตร 20 ไมโครลิตรต่อแผลเช่นเดียวกัน ในยีสต์แต่ละชนิดทำการทดลอง 3 ซ้ำๆ ละ 10 ผล บ่มผลกล้วยต่ออีก 24 ชั่วโมง จึงเปิดถุงออกและวัดขนาดแผลที่เกิดขึ้นภายใน 1 สัปดาห์เปรียบเทียบกับชุดควบคุม

ผล

การทดสอบเชื้อยีสต์ต่อการเจริญโตของเชื้อรา *colletotrichum musae* บนอาหารเลี้ยงเชื้อ

จากการเลี้ยงเชื้อยีสต์ทั้ง 10 ชนิดร่วมกับเชื้อรา *C. musae* บนอาหารเลี้ยงเชื้อ PDA เป็นเวลา 6 วัน พบว่าเชื้อยีสต์ *A. pullulans* TISTR 3389 มีประสิทธิภาพในการยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อรา *C. musae* ดีที่สุด โดยสามารถยับยั้งได้ถึง 40.6 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือเชื้อยีสต์ *C. utilis* สามารถยับยั้งได้ 32.1 เปอร์เซ็นต์ สำหรับเชื้อยีสต์ *C. guilliermondii* BCC 5389 และ *R. glutinis* TISTR 5159 พบว่ามีประสิทธิภาพในการยับยั้งการเจริญของเชื้อราน้อยที่สุดเพียง 1.4 และ 6.6 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ (Table 1)

Table 1 Inhibition of radial growth (%) of *C. musae* by 10 yeasts which were tested in dual culture on PDA plate after 6 days of incubation.

Yeasts	Percentage of inhibition of radial growth (PIRG)*
Candida utilis	32.1
Candida tropicalis	30.7
Pichia membranaefaciens	27.4
Candida guilliermondii BCC 5389	1.4
Cryptococcus humicala BCC 7701	30.7
Candida sake TISTR 5143	27.4
Rhodotorula glutinis TISTR 5159	6.6
Debaryomyces hansenii TISTR 5155	21.7
Aureobasidium pullulans TISTR 3389	40.6
Saccharomycopsis fibuligera TISTR 5033	30.7

*PIRG = $\frac{R1-R2}{R1} \times 100$ R1 = average of radial growth of pathogen in control plate
R2 = average of radial growth of pathogen in dual culture plate

การทดสอบเชื้อยีสต์ต่อการเกิดโรคแอนแทรคโนสบนผลกล้วยหอมทอง

จากการปลูกเชื้อยีสต์ทั้ง 10 ชนิดบนผลกล้วยที่ผ่านการทำแผลแล้วบ่มไว้ที่อุณหภูมิ 25°ซ เป็นเวลา 24 ชั่วโมง จึงปลูกเชื้อ *C. musae* และบ่มเชื้อต่ออีก 24 ชั่วโมง สังเกตการเกิดโรคที่ระยะเวลา 6 วัน พบว่า เชื้อยีสต์ *D. hansenii* TISTR 5155 ควบคุมการเกิดโรคได้ดีที่สุด โดยแผลมีขนาดเพียง 7 มม. ซึ่งไม่แตกต่างจากการควบคุมด้วยยีสต์ 2 ชนิด คือ *C. sake* TISTR 5143 และ *C. utilis* ที่ทำให้เกิดขนาดของแผล 8.6 และ 9.5 มม. ตามลำดับ ส่วนยีสต์ที่ให้ผลดีในการควบคุมโรครองลงมาคือ *A. pullulans* TISTR 3389 และ *C. tropicalis* ซึ่งมีขนาดแผล 10.5 และ 11.3 มม. (Table 2) และเมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุมซึ่งมีขนาดแผล 15.3 มม. พบว่า เชื้อยีสต์ที่ให้ผลดีที่สุดทั้งสามชนิดสามารถลดการเกิดโรคได้ 54.4 43.7 และ 38.0 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ

Table 2 Lesion size on banana fruits at 6 days after inoculation with yeasts prior challenge with *C. musae* for 24 h.

Yeasts	Lesion size on banana fruits (mm)
Candida utilis	9.5 ab
Candida tropicalis	11.3 bcd
Pichia membranaefaciens	14.2 de
Candida guilliermondii BCC 5389	14.6 e
Cryptococcus humicala BCC 7701	14.2 de
Candida sake TISTR 5143	8.6 ab
Rhodotorula glutinis TISTR 5159	12.8 cde
Debaryomyces hansenii TISTR 5155	7.0 a
Aureobasidium pullulans TISTR 3389	10.5 bc
Saccharomycopsis fibuligera TISTR 5033	15.9 e
Colletotrichum musae alone	15.3 e

Value with the same letter are not significantly different at $P < 0.05$, according to Duncan's multiple range test

วิจารณ์ผล

จากการทดลองที่พบว่าเชื้อยีสต์ *A. pullulans* TISTR 3389 สามารถควบคุมการเจริญของเชื้อรา *C. musae* บนอาหารเลี้ยงเชื้อ PDA ได้ดีที่สุด รวมถึงสามารถควบคุมการเกิดโรคบนผลกล้วยหอมทองได้ดีเป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องจากเชื้อยีสต์ดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการเจริญครอบครองพื้นที่และแข่งขันการใช้สารอาหาร PDA ดีกว่าเชื้อยีสต์ชนิดอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองของ Prashanthi and Kulkarani (2005) ที่ทดลองเลี้ยงเชื้อยีสต์ *A. pullulans* บนอาหาร selective และ non selective ทั้ง 9 ชนิด พบว่าอาหารที่ทำให้เชื้อยีสต์เจริญเติบโตดีที่สุดคือ PDA สำหรับเชื้อยีสต์ *D. hansenii* TISTR 5155 ซึ่งถึงแม้มีเปอร์เซ็นต์ในการยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อรา *C. musae* บนอาหาร PDA เพียง 21.7 เปอร์เซ็นต์แต่พบว่ามีประสิทธิภาพในการควบคุมการเกิดโรคบนผลกล้วยได้ดีที่สุดโดยสามารถลดการเกิดโรคได้ถึง 54.4 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่ากลไกหลักในการควบคุมโรคพืชของเชื้อยีสต์ดังกล่าวน่าจะมาจากกลไกอื่นหรือเกิดจากหลายกลไกร่วมกัน เช่น เชื้อยีสต์อาจมีการสร้างเอนไซม์ ดังที่พบจากรายงานของ Saligkarias *et al*. (2002) ที่รายงานว่ายีสต์ *Candida* spp. สามารถผลิต hydrolytic enzymes ออกมาย่อยผนังเซลล์ของเชื้อรา *Botrytis cinerea* รวมถึงกระตุ้นให้เนื้อเยื่อพืชเกิดการผลิต phytoalexin ได้ด้วย หรือเชื้อยีสต์อาจมีความคงทนต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรือได้รับการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมนั้นเพื่อให้เพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคพืชได้ดีขึ้น ดังเช่นที่พบในรายงานของ Papouskova and Sychrova (2007) ที่กล่าวว่าเชื้อยีสต์ *D. hansenii* มีความคงทนต่อสภาพแวดล้อมที่มีความเข้มข้นของเกลือสูงๆ ได้ดีมาก และในสภาพนี้เองทำให้เกิดการกระตุ้นการเจริญเติบโตของเชื้อยีสต์ให้ดีกว่าปกติ อย่างไรก็ตาม สมศิริ (2550) กล่าวว่าจุลินทรีย์ปฏิปักษ์เหล่านี้มักมีประสิทธิภาพในการควบคุมโรคต่ำ จึงมักมีการใช้สารเคมีในระดับความเข้มข้นต่ำร่วมด้วยเสมอ จึงจะทำให้เกิดศักยภาพสูงสุดในการควบคุมโรคพืช และควรทำการศึกษาเกี่ยวกับกลไกด้านอื่นๆ ของเชื้อยีสต์ที่มีผลต่อการควบคุมโรคพืชต่อไป

สรุป

จากเชื้อยีสต์ทั้งหมดพบว่าเชื้อยีสต์ *A. pullulans* TISTR 3389 ให้ผลยับยั้งการเจริญของเชื้อรา *C. musae* ในจานอาหารเลี้ยงเชื้อได้ดีที่สุด แต่เมื่อทดสอบบนผลกล้วยพบว่าเชื้อยีสต์ที่ให้ผลดีที่สุดในการควบคุมโรคคือ *D. hansenii* TISTR 5155 *C. sake* TISTR 5143 และ *C. utilis*

เอกสารอ้างอิง

สมศิริ แสงโชติ. 2550. การควบคุมโรคของผลิตผลหลังการเก็บเกี่ยวในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต. การประชุมวิชาการวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวแห่งชาติ ครั้งที่ 5, วันที่ 28-29 มิถุนายน 2550 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชัน กรุงเทพฯ.

Arras, G. 1996. Mode of action of an isolate of *Candida famata* in biological control of *Penicillium digitatum* in orange fruits. Postharvest Biology and Technology 8: 191-198.

Blum, L.E.B., C.V.T. Amarante and R.M. Valdebenito-Sanhueza. 2005. Postharvest application of the yeast *Cryptococcus laurentii* reduces apple rots. Acta Hort. 682: 2109-2113.

Castoria, R., V. Morena, L. Caputo, G. Panfili, F. De Curtis and V. De Cicco. 2005. Effect of the biocontrol yeast *Rhodotorula glutinis* strain LS11 on patulin accumulation in stored apples. Phytpathology 95:1271-1278.

Droby, S.V., B. Vinokur, L. Weiss, A. Cohen, E.E. Daus and R. Porat. 2002. Induction of resistance to *Penicillium digitatum* in grapefruit by the yeast biocontrol agent *Candida oleophila*. Phytopathology 92: 393-399.

Khan, S.H., J. Aked and N. Magan. 2001. Control of anthracnose pathogen of banana (*Colletotrichum musae*) using antioxidants alone and in combination with thiabendazole or imazalil. Plant Pathology 50: 601-608.

Krauss, U. and A. Johanson. 2000. Recent advances in the control of crown rot of banana in the Windward Islands. Crop Protection 19: 151-160.

Papouskova, K. and H. Sychrova. 2007. The co-action of osmotic and high temperature stresses results in a growth improvement of *Debareomyces hansenii* cells. International J. of Food Microbiol. 118:1-7.

Pongsuwan, D. 1993. Quality improvement of fruit and vegetable crops for export. Section of Plant Pathology and Microbiology, Department of Agriculture, Bangkok. 112p.

Prashanthi, S.K. and S. Kulkarani. 2005. *Aureobasidium pullulans,* a potential mycoherbicides for biocontrol of eupatorium (*Chromolaena odorata* L. King and Robinson) weed. Current Science 88:18-21.

Saligkarias, I.D., F.T. Gravanis and A.S. Epton. 2002. Biological control of *Botrytis cinerea* on tomato plants by the use of epiphytic yeasts *Candida guilliermondii* and *C. oleophila*. Biological control 25:151-161.

Zhou, T., C.L. Chu, W.T. Liu and K.E. Schaneider. 2001. Postharvest control of blue mold and gray mold on apples using isolates of *Pseudomonas syringae*. Can. J. plant Pathol. 23: 246-252.